

вища та виробництва екологічно чистої продукції.

В межах сільських територій необхідно розвивати насамперед такі інститути й форми організації економічного та соціального життя, які допомагали б забезпечувати нагальні потреби, інтереси переважної частини населення, посилюючи ініціативу знизу та креативний підхід, а також активізувати підприємницьку, організаційну й інноваційну діяльність селян.

Список використаних джерел:

1. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / електронний ресурс // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80>.

2. Малік М.Й. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва / М.Й. Малік, М.А. Хвесик // - Економіка АПК. – 2010. - № 5. – С. 3-12.

3. Лисенко Л. До визначення поняття «сільська територія» / Л.Лисенко. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

4. Славов В.П. Економіко-енергетична система сталого розвитку сільських територій / В.П. Славов, О.В. Коваленко // Вісник аграрної науки. – 2007. - №9. – С. 68-71.

5. Якуба К.І. Трудовий потенціал сільських територій / К.І. Якуба // Вісник аграрної науки. – 2007. - № 6. – С. 72-75

6. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. - № 5. – С. 51-58.

Рецензент – к.е.н., доцент Галич О.А.

УДК 338.43.02

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Романюк І.А., аспірантка

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто проблеми розвитку сільськогосподарського підприємництва та альтернативних видів діяльності сільського населення. Запропоновано умови для подальшого розвитку економіки в цілому, і зокрема, бізнесу в сільських територіях. Обґрунтовано характеристики стратегічних альтернатив розвитку підприємництва. Розроблено рекомендації щодо забезпечення зайнятості сільського населення, адекватні особливостям аграрного виробництва в умовах ринкової трансформації економіки. Запропоновано напрямки державного регулювання зайнятості сільського населення.

The article deals with the problems of agricultural business development and alternative livelihoods of the rural population. Proposed conditions for further economic development in General, and in particular, business in rural areas. Reasonably characteristics of strategic alternatives for the business development. Developed recommendations for the provision of rural employment, adequate to the characteristics of agricultural production in the conditions of market transformation of the economy. The proposed directions of the state regulation of employment of the rural population.

Постановка проблеми. В умовах триваючого спаду сільськогосподарського виробництва і зростаючої у зв'язку з цим на селі безробіття важливого значення набуває розвиток в сільських територіях підприємництва, як у сфері виробництва, так і в сфері послуг. Ця діяльність забезпечує сільському насе-

ленню підвищення зайнятості та розширення її видів, зниження сезонності виробництва, сприяє зростанню доходів і добробуту сільських жителів, більш повному використанню місцевих ресурсів. Відродженню сільських промислів, розширенню підприємницької діяльності на селі сприяє відносна дешевизна робочої сили, землі та приміщень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми розвитку сільськогосподарського підприємництва та альтернативних видів діяльності сільського населення займає одне з провідних місць у наукових працях вітчизняних вчених О.Ю. Амосова, Д.П. Богині, О.А. Бугуцького, В.С. Дієсперова, М.І. Долішного, Ю.М. Краснова, Г.І. Купалової, Л.О. Мармуль, І.Л. Петрової, В.М. Петюх, К.І. Якуби та ін.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування альтернативних видів діяльності сільського населення та процесу пошуку стратегічних альтернатив розвитку бізнесу в сільських територіях, а також розробка рекомендацій щодо забезпечення зайнятості сільського населення, адекватні особливостям аграрного виробництва в умовах ринкової трансформації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен сільський житель має певний набір ресурсів, від обсягів і структури яких залежать його можливості забезпечити відповідний рівень доходів та протистояти негативним змінам в житті (втрата роботи, хвороба, пожежа тощо). Основними ресурсами, що мають у розпорядженні селяни:

- фінансові, які формуються за рахунок всіх доходів;
- матеріальні (житло, худоба, техніка і господарський реманент тощо);
- природні (кількість та якість землі, що є у власності або розпорядженні тощо);
- соціальні (рівень взаємодопомоги, можливості щодо розв'язання конфліктів та інші);
- людський капітал особистості (рівень освіти, здатність перекваліфікації та продовження навчання, стан здоров'я, можливості і бажання займатися підприємницькою діяльністю) тощо.

Важливими напрямками реалізації ресурсів є розвиток підприємництва у сільській місцевості та сприяння діяльності, яка не пов'язана з сільським господарством. В умовах реформування сільськогосподарських підприємств і скорочення зайнятих в аграрному секторі, вони є досить актуальними. Формування нового бізнесу, передусім з розряду малого чи середнього, має бути в центрі уваги місцевої влади, оскільки зростання кількості робочих місць у малому та середньому бізнесі, підвищення завдяки цьому доходів населення – це значною мірою результат її діяльності. Розвиток підприємництва виступає одним з головних пріоритетів, як правило, відображених у стратегії регіону, що забезпечують досягнення стратегічної мети – високого рівня добробуту населення та стандартів життя. Для розвитку економіки в цілому і, зокрема, бізнесу в сільських територіях необхідно забезпечити подальше поліпшення наступних головних умов:

- забезпечити бізнесу доступ до капіталу;
- сприяти інтернаціоналізації економіки;

- формувати в суспільстві культуру відношення до ризиків;
- розвивати підприємництво.

Крім того, необхідно сприяти розвитку послуг для бізнесу і покращувати законодавчу базу. Таким чином, стає важливим процес пошуку стратегічних альтернатив розвитку бізнесу в сільських територіях. Сутність прийняття стратегічного рішення полягає в тому, що керівник підприємства повинен вибрати певну стратегію його розвитку. Однак для цього необхідно сформулювати кілька різних варіантів стратегій, тобто портфель стратегічних альтернатив. У загальному сенсі альтернативи являють собою засоби, за допомогою яких можна досягти поставленої мети, вирішити проблему або реалізувати можливість [1]. Так у більшості видів бізнесу є різні альтернативні способи для виходу на новий географічний ринок або для пропозиції нового продукту на ринку, або для випередження суперника, що намагається переманити до себе їх споживачів.

Поняття альтернативності широко використовується не тільки в стратегічному менеджменті, але і в управлінні взагалі і означає багатоваріантність. Багатоваріантних джерела всіх ресурсів, види продукції, що випускається, ринки і методи їх освоєння, цілі підприємства і стратегії їх досягнення [2]. Стратегії підприємства багато в чому унікальні, не існує універсальних рішень стратегічних завдань, придатних для всіх випадків, внаслідок чого можливі варіанти дій також не задані, і оскільки формування портфеля альтернативних стратегій є процесом творчим, цілком залежним від рівня знань і досвіду керівників, їх цінностей і пріоритетів, корпоративної культури, такі варіанти необхідно знайти самостійно.

Альтернативи, як правило, включають можливості, використовувані для формування майбутньої стратегічної спрямованості організації. Якщо розшифрувати словосполучення «стратегічні альтернативи», то під стратегічними необхідно розуміти альтернативи, мають такі характеристики:

- вони ставляться до виборів дій, пов'язаних зі стратегією на ринку;
- вони дуже важливі для організації;
- результат вибору варіантів невизначений;
- для розробки альтернативи потрібен час.

Часто при формуванні портфеля стратегічних альтернатив допускається помилка, яка полягає в зіставленні стратегічних альтернатив з типами стратегій. Найбільш поширеними у світовій практиці є наступні чотири типи стратегій: стратегії зростання; стратегії обмеженого зростання; стратегії згортання діяльності (відходу з бізнесу); комбінації з перерахованих вище стратегій. Однак між типами стратегій і альтернативними стратегіями існує величезна різниця. Як правило, в залежності від поставлених цілей підприємство розробляє різні варіанти їх досягнення. Тому основна відмінність між типами стратегій і альтернативними стратегіями полягає саме в кінцевому результаті, тобто в досягненні цілей. Якщо стратегії класифікуються за типами, то вони спрямовані на досягнення різних цілей, в той час як альтернативні стратегії спрямовані на досягнення однієї спільної мети.

До однієї і тієї ж мети можна рухатися різними способами. Наприклад, можна нарощувати прибуток за рахунок зниження витрат, але можна добитися цього і шляхом збільшення частки ринку. Якщо встановлення цілей відповідає на питання, до чого підприємство прагнучиме, якщо план дій відповідає на питання, що треба робити, щоб досягти поставленої мети, то стратегія відповідає на питання, яким з можливих способів підприємство буде йти до досягнення мети. Формування портфеля альтернативних стратегій означає формування різних способів, за допомогою яких підприємство буде вирішувати що стоять перед ним завдання.

Для розробки альтернативних стратегій розвитку бізнесу сільських територій доцільно використовувати методи моделювання, за допомогою яких розглядаються альтернативні позиції підприємств в галузі щодо кінцевого споживача та інших підприємств галузі.

Окремим напрямком аграрної політики сільської зайнятості є сприяння розвитку альтернативної зайнятості сільського населення. Як показує світовий досвід, сільськогосподарська зайнятість буде скорочуватися і далі, і тільки зростання несільськогосподарського сектора дозволить знизити безробіття, диверсифікувати джерела доходу в сільській місцевості, сприяючи зростанню добробуту сільських жителів та збереженню сільських населених пунктів [3]. Прискорений розвиток несільськогосподарської зайнятості, яка б абсорбувала робочу силу, що вивільняється з сільськогосподарських підприємств і домогосподарств, дозволить істотно розширити сферу залучення робочої сили на селі; згладити міжсезонний характер праці сільських жителів; сформуванати багатогалузеву структуру зайнятості сільського населення; уповільнити темпи і мінімізувати негативні наслідки сільської міграції; створити умови для закріплення молоді на селі за рахунок розвитку виробництв, які вимагають високої кваліфікації; підвищити доходи сільських жителів і, таким чином, знизити рівень бідності, підвищити мобільність робочої сили через поширення інформації про ситуацію на локальних ринках праці; формувати занятість, орієнтовану на ціннісні орієнтації різних соціальних верств сільського населення.

У науковій літературі оперують двома термінами – «альтернативна зайнятість у сільській місцевості» [4] і «несільськогосподарська зайнятість» [5]. У цьому дослідженні використовується термін «альтернативна зайнятість», під якою пропонується розглядати зайнятість сільського населення несільськогосподарською діяльністю з виробництва товарів і послуг, а також окремими спеціалізованими видами сільськогосподарської діяльності, які не є типовими і масовими на даній конкретній території (рис. 1).

Процес стимулювання та підтримки розвитку альтернативних видів зайнятості в сільській місцевості потребує організації адекватного інформаційно-консультативного забезпечення, метою якого є надання інформаційних послуг щодо можливостей розвитку різних видів альтернативного підприємництва в сільській місцевості; методів, форм і сучасних технологій ведення господарства, формування практичних навичок прибуткового господарювання; забезпечення безпечності та якості продукції; регулювання відносин власнос-

ті на майно, землю, їх ефективного використання у господарській діяльності; порядку отримання державної допомоги, інвестиційних, кредитних та інших видів ресурсів; можливостей застосування ресурсо-і енергозберігаючих технологій, альтернативних видів палива, поновлюваних джерел енергії.

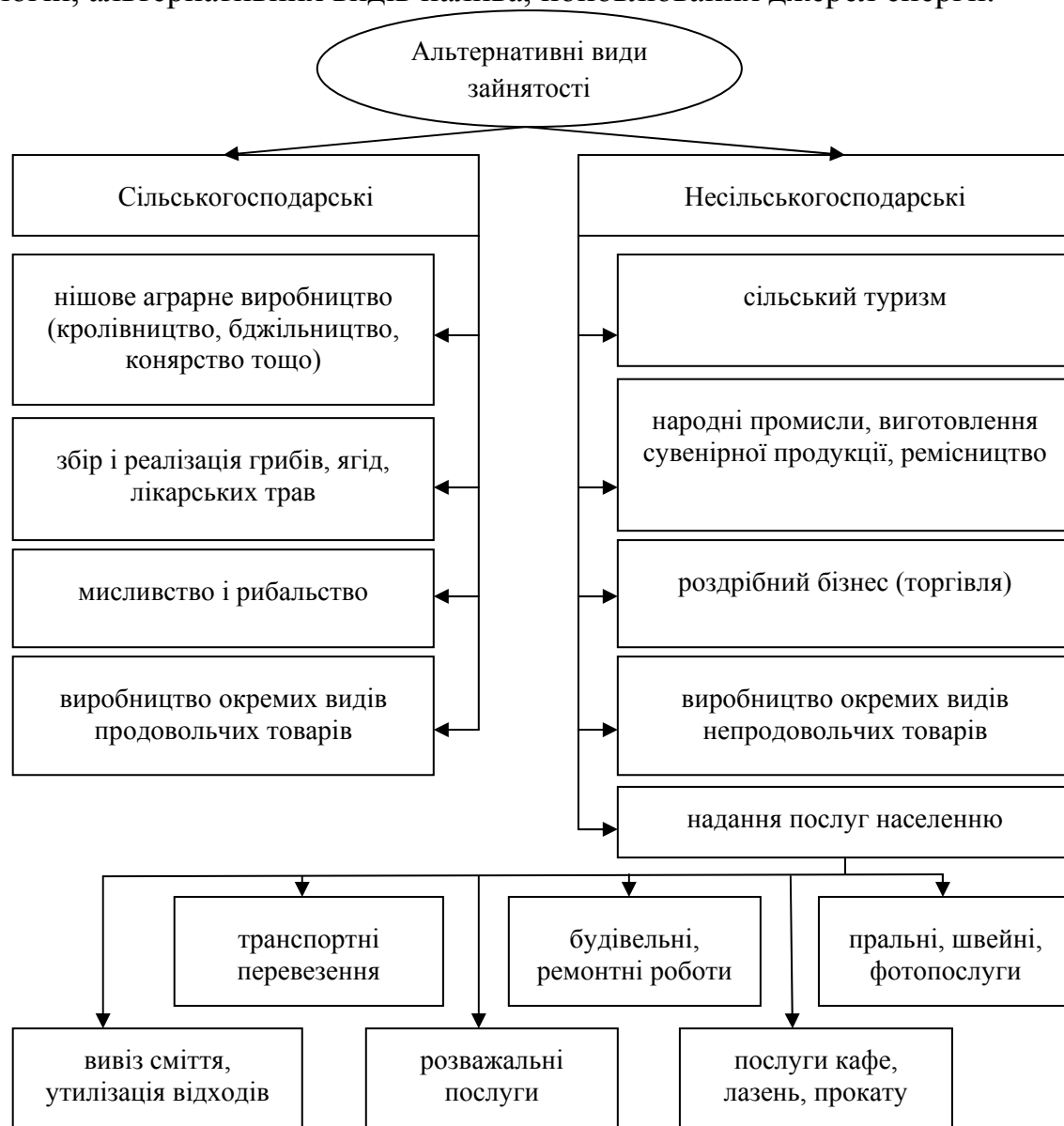

Рис. 1. Класифікація видів альтернативної зайнятості сільського населення

З цією ж метою забезпечується проведення на регулярній основі навчальних семінарів щодо підвищення рівня знань стосовно функціонування інженерно-технічних комунікацій, охорони навколишнього середовища і т. ін. [6]

Ефективне стимулювання розвитку альтернативних видів зайнятості на селі потребує відповідних фінансових ресурсів. Реалізацію цього завдання можуть забезпечити територіальні фонди розвитку малого бізнесу, що формуються з ресурсів державного, обласного та місцевих бюджетів і використовуються для надання пільгових кредитів малим підприємницьким проектам [7]. Окрім безпосередньої фінансової підтримки суб'єктів підприємництва за рахунок бюджетних і власних коштів може здійснюватися стимулювання

фінансових установ до співпраці з ними, впровадження механізмів ресурсної підтримки малого бізнесу шляхом надання пільг з податків і зборів. Суб'єкти малого підприємництва можуть залучатися до реалізації територіальних інвестиційних проектів, їх інвестиційні пропозиції включатися в каталоги і поширюватися серед інвесторів.

Висновки. Одним з напрямків аграрної політики регулювання сільської зайнятості є стимулювання розвитку альтернативної зайнятості на селі за допомогою системи інформаційно-консультативного забезпечення, що надає інформаційні послуги щодо можливостей розвитку різних видів альтернативного підприємництва в сільській місцевості; методів, форм і сучасних технологій ведення господарства; забезпечення якості та безпеки продукції і т. ін.

Список використаних джерел:

1. Ачкасов А.Е. Стратегія регулювання зайнятості населення України. Теорія і практика / А.Е. Ачкасов. – Житомир, 2002. – 512 с.
2. Малік М.Й. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2006. – №4. – С. 3-10.
3. Загвойська О.В. Державне регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектора економіки : дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України. – К., 2006. – 199 с.
4. Стрілько Я.С. Формування державної політики зайнятості сільського населення : дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". – Запоріжжя, 2007. – 183 с.
5. Нів'євський О. Несільськогосподарська зайнятість в сільській місцевості України / О.Нів'євський. – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні. – 2007. – 12 с.
6. Шуваєв А. Механізм регулювання зайнятості на селі в умовах реформування аграрного сектора / А. Шуваєв // Сборник научных трудов СевКавГТУ. – 2005. – №1.
7. Югас Е.Ф. Розширення несільськогосподарського сегмента економіки – об'єктивна основа розвитку трудового потенціалу села / Е.Ф. Югас, В.П. Мікловда // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Вип. 3. – Хмельницький, 2007. – С. 151–154.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 334.72

ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Семченко-Ковальчук О.Б., здобувач

Чернігівський національний технологічний університет

Розглянуто та розкрито сутність принципів розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні, запропоновано низку специфічних соціально-економічних функцій, які виконує малий та середній бізнес, узагальнено основні підходи до застосування якісних та кількісних критеріїв для визначення суб'єктів малого та середнього бізнесу в регіональних господарських системах. Обґрунтовано фактори, що впливають на формування та функціонування малого та середнього бізнесу в Україні.

Considered and essence of the principles of small and medium-sized businesses in the region, proposed a number of specific socio-economic functions performed by SMEs, summarized the main approaches to the use of qualitative and quantitative criteria to define